

MARI KORPELA

TUTKIJAVAIHDOS BREXITIN JÄLKEISESSÄ ISOSSA-BRITANNIASSA

Brexit on tehnyt tutkijavaihdosta Britanniassa yllättävän vaikeaa perheellisille tutkijoille. Tällainen kehityssuunta ei ole hyväksi Ison-Britannian tiedemaailmalle.

Yksi akateemisella uralla etenemisen ehdoista on kansainvälistyminen. Erityisesti tutkijavierailuja ulkomaisiin yliopistoihin arvostetaan, ja esimerkiksi Suomen Akatemia rahoittaa tällaisia vierailuja.

Iso-Britannia on vuosikausia ollut suosittu vaihtokohde sekä opiskelijoiden että tutkijoiden keskuudessa ja maan akateeminen yhteisö tarjoaa antoisan työskentely-ympäristön. Britannian ero Euroopan unionista on kuitenkin muuttanut vierailujen ehtoja ja rakenteita paljon, eikä sinne meneminen varsinkaan perheelliselle tutkijalle ole helppoa, vaikka rahoitusta olisikin.

Osana akatemiaturkijan hankettani olin kirjannut hankesuunnitelmaani vuoden tutkijavaihdon Manchesterin yliopiston visuaalisen antropologian laitoksella. Tarkoituksena oli paitsi oppia lisää visuaalisesta antropologiasta, myös editoida dokumenttielokuva, jonka olin kuvannut osana tutkimushankettani. Mukaan reissuun olivat lähdössä puolisoni ja kaksi teini-ikäistä lastamme.

Vierailu viivästyi Covid-19-pandemian takia, mutta toteutui lopulta lukuvuonna 2022–2023. Olen elämäni aikana asunut monessa eri maassa, mutta en silti osannut ennakoida miten vaikeaa Brexitin jälkeiseen Britanniaan muuttaminen perheen kanssa olisi.

Manchesterin yliopisto juhlii tänä vuonna 200-vuotisjuhliaan.

Saamissamme viisumeissa oli myös ehdoton määräys, että puoliso ei saisi tehdä töitä eli minun kuului elättää Britanniassa sekä lapseni että puolisoni.

KUTSU

Olin jo rahoitusta hakiessa saanut Manchesterista laitoksen johtajalta kutsukirjeen, mutta kävi ilmi, että yliopiston henkilöstöosaston täytyy tehdä virallinen kutsu siinä vaiheessa kun vierailua aletaan konkreettisesti suunnitella. Olin liikkeellä hyvissä ajoin; palautin jo tammikuussa laitoksen johtajalle lomakkeet, jotka minun piti täyttää vierailuani varten.

Huhtikuussa kuitenkin tajusin, etten ollut saanut Manchesterista virallista kutsua. Kävi ilmi, että hakemuslomakkeeseen tarvittiin kaksi suosituskirjettä. Kukaan ei ollut kertonut tästä minulle ja koska suosituksia ei ollut, lomake ei ollut edennyt yliopiston byrokratian rattaissa. Hankin suositukset nopeasti ja huhtikuussa tarvittavat liitteet olivat lomakkeiden mukana. Englantilaisen

yliopiston byrokraattinen koneisto on kuitenkin hidas, ja sain virallisen kutsun vasta kesäkuun alussa.

VIISUMIRUMBA

Suomen kansalainen saa oleskella Isossa-Britanniassa ilman viisumia korkeintaan kuusi kuukautta. Koska minulla oli rahoitus yhden toista kuukauden vierailuun, perheemme tarvitsi viisumit.

Verkosta löytyvän viisuminhakutyökalun mukaan tarvitsin työviisumin, mutta samalla en kuitenkaan täyttänyt sen kaikkia ehtoja, koska minulla ei ollut britannialaista työnantajaa vaan sain palkkani Suomesta.

Ison-Britannian viisumineuvonta on maksullista ja minun kohdallani se oli myös hyödytöntä, sillä neuvontapalvelu antoi samoja

yleisiä neuvoja mitä itsekkin löysin verkosta, ja he kategorisesti kieltäytyivät neuvomasta yksittäisessä tapauksessa. Lisäksi sain sieltä vastauksia, jotka lopulta osoittautuivat vääriksi.

Lopulta sain tietää Britanniassa asuvien suomalaisten Facebook-ryhmän kautta, että en suinkaan tarvinnut työviisumia vaan vierailijaviisumin eli saman viisumin kuin esimerkiksi niin kutsutuista kolmansista maista tulevat turistit. Kyseinen viisumi antaa luvan oleskella Isossa-Britanniassa, mutta se ei anna muita oikeuksia, kuten oikeutta terveydenhuoltoon. Hakemuksen viimeisellä sivulla olevien ehtojen listasta kävi myös ilmi, ettei viisumi oikeuta lapsia koulupaikkaan ellei kyseessä ole 12 kuukauden akateeminen vierailu.

Niinpä lähetin paniikkiviestin Manchesterin yliopiston henkilöstöhallintoon pyytäen heitä muuttamaan 11 kuukauden kutsun 12 kuukaudeksi. Kun vihdoinkin tiesimme, mitä viisumia meidän kuului hakea, käytin puolisoni kanssa yhden kokonaisen päivän sähköisten viisumihakemusten täyttämiseen. Niihin tarvittiin monenlaisia liitteitä, kuten tiliote josta kävi ilmi riittävän suuret säästöt, palkkatodistus, dekaanin todistus työsuhteestani ja rahoituksestani, avioliittotodistus, lasten syntymätodistukset ja niin edelleen.

Erityistä päänvaivaa aiheutti todistus siitä, ettei rahoittajani, eli tässä tapauksessa Tampereen yliopisto, aio rikkoa Iso-Britannian

maahantulosääntöjä. Kirjoitin asiaan liittyvän lausunnon lopulta itse toivoen sen kelpaavan.

Kun viisumihakemukset oli lähetetty ja maksettu, kävi ilmi että juuri tätä viisumia varten täytyy antaa sormenjäljet Britannian viranomaisille. Suomessa asian voi hoitaa Helsingissä toimistossa, joka on avoinna parin viikon välein.

Tässä kohdin meillä alkoi olla kiire, koska viisumihakemusten käsittelyajat olivat silloin ”keskimäärin” seitsemän viikkoa. Lopulta jouduin maksamaan lähes 190 euroa kiireellisestä sormenjälkiajasta, ja lisäksi 100 euroa jotta sain pitää oman passini. Muussa tapauksessa passini olisi jäänyt toimistoon määrittelemättömäksi ajaksi. Minun viisumini kokonaishinnaksi tuli 529 euroa.

Perheenjäseneni eivät saaneet aikoja sormenjälkien antamiseen Helsingistä, ja he hoitivat asian lopulta puolisoni kotimaassa, minne he lähtivät kesälomalle. Tässä kohdin minun täytyi myös perua osallistumiseni konferenssiin Belfastissa heinäkuussa, sillä jos olisin mennyt Britanniaan viisumihakemukseni ollessa käsiteltävänä, hakemukseni olisi hylätty.

Seitsemän viikon kuluttua aloimme hermostuneina ihmetellä, milloin viisumit saapuvat. Lopulta ne tulivat vain muutama päivä ennen suunniteltua lähtöpäiväämme elokuun lopussa. Tästä syystä jouduimme ostamaan kalliit lentoliput ja lähtemään kovalla kiireellä.

KUVAN LÄHDE: MARI KORPELA

Hankaluuksista huolimatta vuosi Isossa-Britanniassa oli antoisa.

Kaiken kukkuraksi viisumitarroja ei ollut Helsingissä, joten jouduin lähettämään passini omalla kustannuksella kuriirin avulla

Saksaan. Lapseni palasivat Suomeen toisen kansallisuutensa passeilla, koska heidän suomalaiset passinsa olivat Britannian viran-

omaisten hallussa heidän isänsä kotimaassa, jonne isä jäi odottelemaan niiden ja oman passinsa saapumista.

Saamissamme viisumeissa oli myös ehdoton määräys, että puoliso ei saisi tehdä töitä eli minun kuului elättää Britanniassa sekä lapseni että puolisoni. Koska emme olleet oikeutettuja julkisen terveydenhuoltoon, meidän täytyi hankkia matkavakuutukset, jotka maksoivat yhteensä yli 3200 euroa.

ASUNTOKRIISI

Saavuttuamme Manchesteriin majoituimme ystävien luokse ja aloitimme oman asunnon etsinnän. Emme voineet hankkia asuntoa ennakolta, sillä asunnon vuokraaminen ei ole mahdollista ilman viisumia. Jos taas menee Britanniaan ilman viisumia eli alle kuudeksi kuukaudeksi, ainoa mahdollisuus on asua hotellissa tai Airbnb-majoituksessa. Molemmat tulevat perheen kanssa kalliiksi.

Manchesteriin saavuttuamme kävi ilmi, että siellä, kuten muissakin Britannian isoissa kaupungeissa, on asuntokriisi. Vuokra-asuntoilmoitukset katosivat netistä usein muutamassa tunnissa, koska asunnonetsijöitä oli niin paljon. Monet vuokranvälitysfirmat eivät suostuneet edes ottamaan meitä asiakkaikseen, koska tuloni tulivat Suomesta. Huolimatta palkka- ja rahoitustodistuksistani, vuokranvälittäjät katsoivat, etteivät voi selvittää tulo- ja luottotietojani.

Koska olimme ulkomaalaisina epätoivottuja vuokralaisia, minun täytyi nopeasti ottaa käyttöön uusi taktiikka: lupasin maksaa kuuden kuukauden vuokran etukäteen. Tällä keinolla erottauduimme muista asunnonhakijoista ja saimme lopulta asunnon.

Seuraavaksi vuokranvälittäjän alihankkija otti sähköpostitse yhteyttä Tampereen yliopiston palkanmaksuun kysyäkseen minun työsopimuksestani ja palkastani. Palkkatiimi ei moiseen epäilyttävään viestiin vastannut ennen kuin soitin heille hätäntyneen puhelun selittäen, etten saa avaimia uuteen kotiimme elleivät he vastaa viestiin.

Tampereen yliopisto suosittelee, että tutkijavierailuilla vuokrattaisiin kalustettu asunto, koska yliopisto ei kustanna huonekaluja. Manchesterissa kalustettu asunto olisi kuitenkin maksanut vähintään 3000 euroa kuukaudessa, ja siihen rahamme eivät riittäneet. Niinpä vuokrasimme lopulta kalustamattoman asunnon, jonne hankimme käytettyjä huonekaluja.

Britanniassa asuntoa vuokrattaessa on tärkeä huomioda, että vuokran lisäksi joka kuukausi on maksettava kunnallisvero, vesi, sähkö, kaasu ja internet. Näistä kuluista tulee helposti 300–500 euroa vuokran lisäksi. Meidän perheemme asumiskulut olivat kuukaudessa noin 2000 euroa.

On myös hyvä muistaa, että brittitalojen lämmöneristys on keinoa, ja nykyisen energiakriisin aikana sähkö- ja kaasu ovat

Tutkijanuran kansainvälisyyden ideaali saattaa törmätä monenlaisiin maahanmuuttoon liittyviin raja-aitoihin, joita nykyään rakennetaan monessa maassa lisää.

kalliita. Ulkomaalaisina vierailijoina meidän oli myös maksettava kaasu ja sähkö kalliilla prepaid-liittymällä, sillä ilman luottotietoja emme voineet saada jälkilaskutuksen mukaista sopimusta.

YLIOPISTON KULKUKORTTI

Yliopistosta saamassani kutsukirjeessä annettiin ohjeet siitä, miten minun kuuluu saavuttuani hakea kulkukortti. Oikeaan toimistoon päästyäni minulle ei kuitenkaan korttia luovutettu, vaan minulta vaadittiin työviisumin mukana tullutta koodia.

Yliopiston henkilöstöhallinto lupasi selvittää asiaa, mutta muutaman päivän odoteluani otin lopulta itse yhteyttä viisumiviranomaisiin, ja kävi ilmi, ettei minun viisumiini kuulu moista koodia. Tämän itse hankkimani tiedon avulla sain lopulta kulkukortin yliopiston tiloihin.

LASTEN KOULUPAIKAT

Tyttäreni oli Britanniaan mennessämme 17-vuotias, ja hänellä oli takana ensimmäinen lukiovuosi Suomessa. Kun ryhdyimme keväällä selvittämään kouluasioita, kävi ilmi että Manchesterin lukioihin olisi pitänyt hakea edellisvuoden joulukuussa, ja parhaisiin lukioihin oli kymmenien tai jopa satojen nuorten jono.

Peruutuspaikkoja oli kuitenkin mahdollista hakea. Ensin täytyi hankkia vastaavuus suomalaiselle koulutodistukselle. Suomalainen peruskoulun päästötodistus ei Britannian käsityksen mukaan vastaa heidän perusasteensa todistusta eli sillä ei voinut hakea sikäläiseen lukioon. Sen sijaan lukion ensimmäisen luokan jaksotodistus kelpasi. Täytimme hakemuksia moneen eri lukioon, ja lopulta tyttäreni pääsi haastatteluun ja sai paikan.

Lukiopaikkaa pystyimme hakemaan etukäteen ollessamme vielä Suomessa, mutta

perusasteelta koulupaikkaa voi hakea vasta kun on osoite. Niinpä 14-vuotias poikani ei voinut hakea koulupaikkaa ennen kuin meillä oli asunto. Toimitin hakemuslomakkeen kouluvirastoon henkilökohtaisesti, ja jäimme odottamaan kirjettä koulupaikasta.

Kun parin viikon kuluttua soitimme kouluvirastoon, kävi ilmi, etteivät he olleet edes rekisteröineet hakemustamme, sillä syyskuussa käsiteltiin ennen heinäkuuta saapuneita hakemuksia. Kouluvirastoon oli myös hyvin hankala olla yhteydessä: soittaessa jonotusaika oli yli tunnin ja sähköposteihin vastaaminen kesti kaksi viikkoa.

Lokakuun puolivälissä saimme tietää, että poikamme oli saanut paikan tietystä yläkoulusta, joka oli verkosta löytyvien virallisten arvioiden mukaan ”inadequate and not safe”.

Tässä kohdin tuttu ihmisoikeusjuristi Manchesterissa kehotti minua kirjoittamaan kirjeen paikalliselle kansanedustajalle. Suureksi yllätykseksi kyseinen poliitikko vastasi viestiini, ja soitti lopulta puoluetoverilleen kouluvirastossa, minkä seurauksena poikani yhtäkkiä sai paikan hyvästä koulusta asuntomme läheltä. Hän pääsi lopulta kouluun lokakuun lopussa.

Pedagogiikassa ja koulujen käytännöissä tuli myös monia yllätyksiä vastaan. Kun poikani esimerkiksi jäi 39 asteen kuumeessa kotiin, poissaolovirkailija ilmoitti, että jos hän ei seuraavana päivänä tulisi kouluun, meidän

täytyisi maksaa sakkoa (120 puntaa/päivä), sillä kuume ei koulun sääntöjen mukaan ole pätevä poissaolosyys. Opinnoissa keskeistä oli ulkoa oppiminen sekä nopea käsin kirjoittamisen taito, ja lukiossa opiskellaan vain kolme oppiainetta.

VEROTUS JA MUITA MUTKIKKUUKSIA

Koska oleskelin Isossa-Britanniassa yli kuusi kuukautta, verotukseni siirtyi sinne. Ilman paikallista työnantajaa en kuitenkaan pääsyt kirjautumaan sikäläisen verottajan sähköiseen järjestelmään, vaan minun piti tehdä veroilmoitus paperilla huhtikuussa.

Sain lopulta syyskuussa tiedon siitä kuinka paljon veroja minun täytyy jälkikäteen maksaa ja keväällä 2024, joudun tekemään vielä uuden veroilmoituksen kesän palkastani. Veroilmoitusta tehdessäni olin yhteydessä veroviranomaisiin lukuisia kertoja, sillä kukaan ei tuntunut tietävän miten verotus minun kohdallani kuuluisi hoitaa.

Kaikkien edellä kuvailtujen asioiden lisäksi hankaluuksia aiheuttivat luonnollisesti myös muut muuttamiseen liittyvät asiat. Esimerkiksi muuttotavarat oli suhteellisen helppo lähettää Suomesta Isoon-Britanniaan, mutta niiden lähettäminen takaisin osoittautui haasteelliseksi, ja tavarat jumittivat kuukauden Suomen tullissa, koska kuriirifirma ei osannut hoitaa tullausta kun olimme olleet ulkomailla alle vuoden emmekä siksi virallisesti

paluumuuttajia. Suomen asuntomme vuokraaminen aiheutti myös paljon vaivaa, ennen ja jälkeen tutkijavaihdon sekä sen aikana. Esimerkiksi vuokranmaksuun liittyviä ongelmia oli vaikea hoitaa ulkomailta käsin.

KANNATTIKO?

Jos voisin palata ajassa taaksepäin, harkitsisin varmasti myös muita vaihtokohteita kuin Iso-Britannia, sillä perheellisen muuttaminen sinne osoittautui hyvin työlääksi. Yksin ja lyhyemmäksi aikaa sinne ei toki ole erityisen vaikea mennä.

Kaikista hankaluuksista huolimatta minulla ja perheelläni oli lopulta hyvin antoisa vuosi Manchesterissa. Akateeminen yhteisö yliopistolla oli paitsi inspiroiva, myös erittäin lämminhenkinen. Opin paljon uutta ammatillisesti ja sain editoida dokumenttielokuvani ensiluokkaisilla laitteilla, joiden käyttöön sain myös tarvittaessa apua.

Manchesterin yliopiston lisäksi osallistuin lukuisiin tieteellisiin tapahtumiin muualla Isossa-Britanniassa ja loin siis verkostoja moneen paikkaan. Nyt minulla on kutsuja moneen eri yliopistoon mennä esitelmöimään ja näyttämään elokuvaani.

Kohtasimme myös paljon ystävällisyyttä ja huolenpitoa: ystävät lainasivat ja lahjoittivat meille tavaroita, tarjosivat autokyytejä ynnä muuta. Lukuisista junalakoista huolimatta kävimme viikonloppumatkoilla eri puolilla

Britanniaa, missä saimme ikimuistoisia kokemuksia. Kaikki perheenjäsenet pääsivät myös mukaan kiinnostaviin harrastusryhmiin, ja lapset oppivat puhumaan Manchesterin englantia.

Tutkijavaihto ulkomailla on antoisa kokemus, mutta on syytä varautua aikaa vieviin ja hankaliin käytännön järjestelyihin. Tutkijauran kansainvälisyyden ideaali saattaa törmentää monenlaisiin maahanmuuttoon liittyviin raja-aitoihin, joita nykyään rakennetaan monessa maassa lisää. Erityisesti Ison-Britannian tiedemaailma vaikuttaa tällä hetkellä häviäjältä, koska moni perheellinen tutkija varmasti harkitsee helpompia kohdemaita tutkijavaihdolle.

—
Mari Korpela on akatemiaturkija Tampereen yliopistossa ja sosiaali- ja kulttuuriantropologian dosentti Helsingin yliopistossa. Hän oli vierailevana tutkijana Manchesterin yliopistossa Isossa-Britanniassa lukuvuonna 2022–2023.